

Distansarbetsrevolutionen

En rapport om det ökade avståndet mellan bostaden och arbetsplatsen och samhällsförändringarna som följer

April 2024

Sveriges
Ingenjörer

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Utvecklingen i USA	7
Pendlingsavstånden i Sverige	8
Konsekvenser av att bostäder och arbetsplatser separeras	12
Fastighetspriserna kan påverkas	12
Utjämning av regionala löneskillnader	14
Drivkrafterna för det lokala näringslivsarbetet förändras	15
Högre utbildning	15
Lagar och regler utmanas	16
Den nordiska arbetsmarknaden integreras	17
Regional planering	17
Jämställdhet	18
Samhällsomvälvande förändringar	18

Författare:

Johan Kreicbergs, samhällspolitisk chef, Sveriges Ingenjörer

Albert Ohlin, utredare, Sveriges Ingenjörer

Sammanfattning

I denna rapport kan vi visa att ingenjörernas genomsnittliga avstånd till arbetsplatsen har ökat med 20 procent, eller närmare en mil, sedan 2020. Numera har drygt 11 procent av ingenjörerna mer än 10 mil till sitt jobb. Möjligheten till distansarbete har gjort att många accepterar betydligt längre avstånd till arbetsgivarens arbetsplats. Det innebär att det finns dels en grupp som flyttat längre ifrån sina arbetsplatser för att till exempel kunna sänka sina bostadskostnader, dels en grupp som under senare år har skaffat nya jobb och då kunnat utvidga sitt sökområde betydligt.

De avståndsuppgifter som redovisas här bygger på uppgifter om postnummer för både bostadsadress och arbetsställe som omfattar över 100 000 ingenjörer under åren 2019–2024. Rapporten har också kompletterats med en webbundersökning som ställts till Sveriges Ingenjörers medlemspanel. Den besvarades i mars 2024 av cirka 1 300 ingenjörer.

I medlemspanelen framkom att cirka 40 procent av ingenjörerna arbetar minst halva tiden på distans. Distansarbetets betydelse för avståndet till arbetsplatsen framkom också tydligt i enkäten. Ytterst få skulle kunna tänka sig att ta ett jobb med mer än en timmes restid enkel väg om inte distansarbete tilläts. Om de däremot tilläts att arbeta huvuddelen av tiden på distans skulle hälften kunna tänka sig att ta ett sådant jobb. Även om denna undersökning enbart studerar ingenjörer kommer utvecklingen med ökat avstånd mellan bostäder och arbetsplatser sannolikt att stöpa om vårt samhälle. Ingenjörer är långt ifrån den enda gruppen som arbetar mycket på distans. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning arbetar cirka 1,8 miljoner svenskar regelbundet hemifrån. Omkring 400 000 svenskar arbetar huvudsakligen hemifrån. Det finns inget som tyder på att utvecklingen för ingenjörer skulle skilja sig från övriga yrkesgrupper med goda möjligheter till distansarbete. Exemplet med ingenjörer kan appliceras till alla de yrkesgrupper som regelbundet arbetar på distans, vilket utgör stora delar av arbetskraften. Det mesta talar dessutom för att vi bara har sett början på en utveckling där bostadsort och arbetsort separeras allt mer.

I USA har människor länge varit mer benägna att flytta till jobb jämfört med i Sverige. En anledning till det kan vara att anställningstryggheten generellt är sämre i USA och perioderna med arbetslöshetsersättning ofta är kortare. Det innebär att förändringar i utbredningen av distansarbetet borde få ett snabbare genomslag i USA. En liknande studie i USA som också baserades på postnummer visade att det genomsnittliga avståndet till arbetsplatserna mer än fördubblats sedan början av pandemin. Det finns därför starka skäl att tro att avstånden mellan hem och arbetsplatser kommer att fortsätta öka i Sverige.

Det finns en uppenbar risk att vi i Sverige inte är redo för denna utveckling. Det handlar om stora samhällsomvälvande förändringar. Här är endast några exempel:

- **Regionala skillnader i bostadspriser och löner jämnas ut.** När många har möjligheten att bo kvar men ändå jobba över hela landet blir det svårt för anställda att acceptera en 20 procent lägre lön än samma jobb i en annan region. Samtidigt blir det inte lika efterfrågat att bo nära stadskärnan med närhet till arbetsplatsen när mycket av arbetet sker hemifrån. Detta kommer att påverka kraftigt in- och utflyttning i städer och hela bostadsmarknaden.

- **Kommuners attraktivitet förändras.** I USA har förekomsten av så kallade "Zoom towns" blivit allt vanligare. Högavlönad arbetskraft bosätter sig i områden med lägre bostadspriser och jobbar hemifrån. Under pandemin ökade också efterfrågan på parkytor. Parkytor, låga bostadspriser och god samhällsservice kan bli viktigare för inflyttningen i svenska kommuner än lokala arbetstillfällen, kontorsytor och närhet till storstad.
- **Utsuddade arbetsmarknadsregioner.** Idén om lokala arbetsmarknader som oberoende av varandra gällande efterfrågan och utbud på arbetskraft blir utdaterad. Nu när många kan arbeta på distans blir arbetsmarknadsregionerna utsuddade. Arbetsmarknadsanalyser och planering av kollektivtrafik kan inte längre ske på det traditionella sättet.
- **Gränsöverskridande arbetsmarknad.** Arbetsgivarna behöver konkurrera om kompetens med grannländerna på ett helt annat sätt än tidigare. Nära hälften av ingenjörerna är beredda att ha en resväg till arbetet på över en timme om de får arbeta på distans mer än hälften av tiden. I Danmark är ingenjörslönerna betydligt högre än i Sverige och även där är arbetslösheten låg med en stor efterfrågan på ingenjörer. Flera ingenjörstunga danska arbetsgivarna i Köpenhamnsområdet nås på över en timme men under två timmar från en rad västskånska kommuner. I de kommuner med under två timmars resväg till exempelvis Novo Nordisk bor drygt 8 procent av Sveriges totala sysselsatta arbetskraft.
- **Behov av regelförändringar.** I a-kassereglerna behöver de sökande inte söka jobb utanför sitt närområde under de två första månaderna. Det är fullt rimligt att arbetslösa inte ska tvingas flytta om det finns möjligheter att bo kvar och ändå få ett jobb inom en snar framtid. Samtidigt behöver Arbetsförmedlingen i sina dialoger med arbetssökande uppmärksamma dem på de möjligheter som finns till distansarbete. Även reglerna kring reseavdrag kan komma att behöva ses över.
- **Jämställdhetsmotor.** Redan nu har vi kunnat konstatera att kvinnors deltidsarbete minskat rekordsnabbt i takt med det ökade distansarbetet. Det ökar kvinnornas arbetsinkomster direkt men ger även positiva effekter på pensionen. Därtill har en av förklaringarna till löneskillnaderna mellan kvinnor och män varit att männen har längre till sina arbetsplatser. Männen har haft fler arbetsgivare att välja bland genom att de accepterat längre avstånd. Men med mer distansarbete kan denna skillnad minska.

Inledning

Från att ha varit en relativt begränsad företeelse på svensk arbetsmarknad ökade distansarbetet explosionsartat under pandemin. När fyra år har gått sedan pandemins utbrott kan vi konstatera att distansarbetet är här för att stanna. Nu har det blivit en naturlig del av arbetslivet för många svenskar. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar arbetar nu 1,8 miljoner svenskar åtminstone delvis på distans.

Att så många svenskar inte längre reser varje dag till sina arbetsplatser ger stora följd effekter. I en rapport som vi på Sveriges Ingenjörer publicerade 2023¹ kunde vi visa att kvinnors deltidsarbete minskat rekordsnabbt i takt med utbredningen av distansarbetet. Många kvinnor som tidigare kände att de behövde dra ned på sin arbetstid för att klara livspusslet har genom minskad restid till arbetsplatsen kunnat gå upp på heltid.

En annan effekt av distansarbetet kan bli att människor bor längre ifrån sina arbetsplatser. En ny studie av amerikansk lönestatistik visar på att de anställdas avstånd till arbetsplatsen mer än fördubblats sedan pandemins utbrott. Det är två faktorer som drivit utvecklingen. Den ena är att de som tagit en ny anställning efter pandemins utbrott börjat arbeta betydligt längre ifrån hemmet än tidigare. Det vill säga sökradien har utökats. Den andra effekten har kommit genom att människor flyttat längre ifrån sina arbeten. I båda fallen kan de ökade avstånden förklaras av att människor accepterar betydligt längre resväg till sina arbetsplatser om de inte behöver resa dagligen.

Det finns indikationer på att avstånden till arbetsplatsen ökat även i Sverige. Regioner som länge avfolkats började få en positiv nettoutflyttning under pandemin samtidigt som invånarantalet i Stockholm sjönk. Men någon studie där de faktiska avstånden till arbetsplatserna mäts har ännu inte genomförts i Sverige.

Ingenjörer är en yrkesgrupp där den stora majoriteten har möjlighet att arbeta på distans. Om svenska tjänstemän har bosatt sig längre ifrån sina arbetsplatser bör denna utveckling även ha skett bland ingenjörerna. Vi har därför i denna rapport studerat utvecklingen sedan 2019.

Metoden vi har använt liknar den amerikanska studien. Genom Sveriges Ingenjörers medlemsregister har vi tillgång till postnummer för både hem och arbetsplats för över 100 000 yrkesverksamma ingenjörer. Genom att beställa data från Geosit (tidigare Postnummerservice) har vi fått tillgång till avstånden mellan samtliga postnummer i Sverige. Vi har i nästa steg anlitat Ekonomismus AB för att med hjälp av anonymiserade löpnummer på medlemmarna räkna ut avstånden mellan hem och arbetsplats för våra medlemmar och hur dessa avstånd förändrats mellan 2019 och 2024.

Rapporten inleds med en genomgång av utvecklingen i USA varefter vi redovisar den svenska utvecklingen. Genomgången av den faktiska utvecklingen är kompletterad med en

¹ [230529 Deltid blir heltid för allt fler kvinnor \(sverigesingenjorer.se\)](https://www.sverigesingenjorer.se/230529-Deltid-blir-heltid-for-allt-fler-kvinnor)

enkätundersökning via Sveriges Ingenjörers medlemspanel som besvarats av knappt 1 300 ingenjörer.

Om avstånden mellan arbetsplatserna och hemmen börjar öka även i Sverige kommer många sanningar som vi vant oss vid att bli utmanade.

Bostadsmarknaden har länge styrts av avstånden till de större städerna. Närheten till de större arbetsmarknaderna har gjort att priserna är mångdubbelt större i och runt storstäderna än i övriga landet.

Vi har länge haft stora regionala löneskillnader som kan komma att minskas radikalt om närheten till arbetsplatserna får mindre betydelse.

Stadsplanering och infrastruktursatsningar måste anpassas i en verklighet där betydande delar av befolkningen bor mycket längre ifrån sina arbetsplatser.

Det finns också regler i till exempel arbetslöshetsförsäkringen som inte är anpassat efter en verklighet där distansarbetet är utbrett.

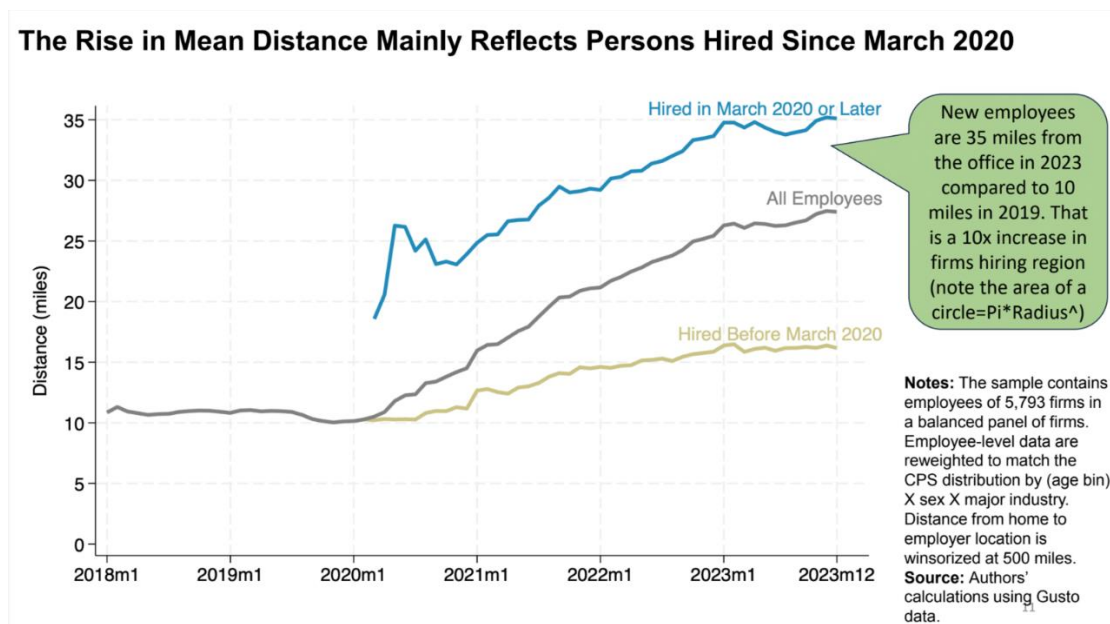
I det sista avsnittet av denna rapport görs en genomgång av områden som kan påverkas kraftigt av att bostaden skiljs geografiskt från arbetsplatsen i allt högre utsträckning.

Utvecklingen i USA

Ny statistik från den amerikanska arbetsmarknaden visar på tydliga förändringar i distansen till arbetsplatserna sedan covid-19-pandemin². Genom att använda lönedata kombinerat med postnummer (zip code) för arbetsplats och arbetstagare kan författarna visa att mellan december 2019 och december 2023 mer än fördubblades den genomsnittliga distansen till arbetsplatsen, från cirka 16 km till 40 km.

Till allra största del drivs ökningen av nyanställda. De som anställdes innan pandemin har i genomsnitt 26 km (16 miles) till jobbet. De som anställdes efter pandemiutbrottet i mars 2020 har i genomsnitt 56 km (35 miles) till jobbet, vilket visas i nedanstående graf från rapporten.

Diagram 1. Ökning av pendlingsavstånd i USA

Källa: Akan et.al. (2024) Americans Now Live Farther from Their Employers

Studien visar också att de största distansökningarna har skett bland de mest högbetalda arbetstagarna. De ökade distansmöjligheterna har gett upphov till så kallade "zoom towns" i USA – bostadsområden längre från metropolkärnor med en kraftig befolkningsökning sedan pandemiutbrottet. Välbetalda arbetstagare med möjligheter till distansarbete lockas av lägre boendekostnader och ökad närhet till naturen. Studien visar hur andelen som arbetar mer än 80 km från arbetsplatsen – alltså med största sannolikhet helt på distans – ökade från 1 procent av arbetskraften till 5 procent av arbetskraften mellan 2019 och 2023³.

² Akan et.al. 2024

³ Akan et.al. 2024

Pendlingsavstånden i Sverige

Även i Sverige har utbredningen av distansarbetet gett påtagliga effekter på arbetsmarknaden. I en rapport från 2023 kunde Sveriges Ingenjörer se att kvinnors deltidarbete minskat rekordsnabbt i takt med distansarbetets utbredning.⁴ Många kvinnor upplevde att de inte längre behövde arbeta deltid då de fick möjlighet att dra ned på pendlings tiden.

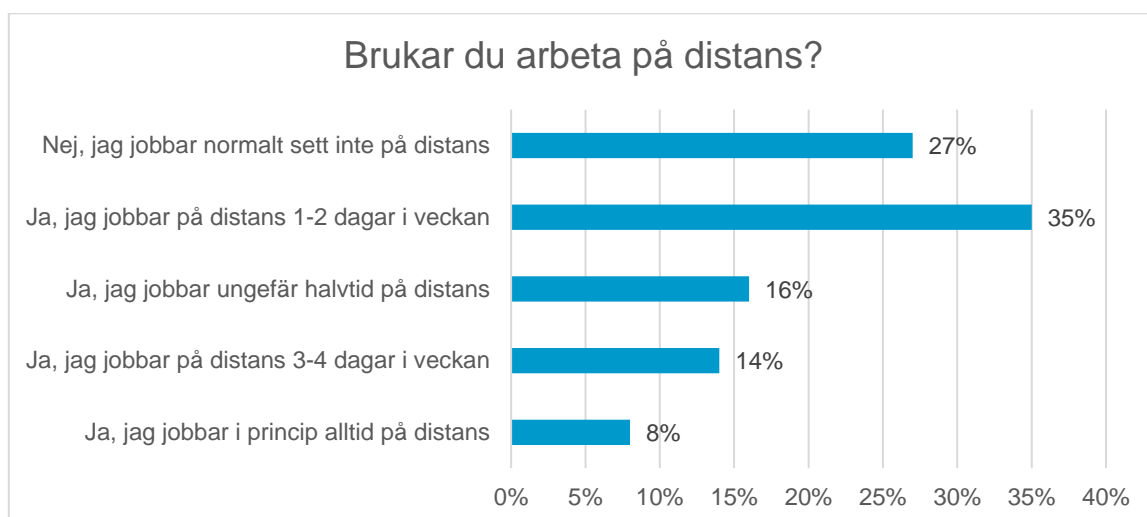
Men har avstånden mellan hem och arbetsplats ökat även i Sverige? Ofta går utvecklingen på arbetsmarknaden snabbare i USA än i Sverige. I det tidigare avsnittet kunde vi konstatera att den största förändringen i USA skett genom att människor tagit nya anställningar betydligt längre ifrån sina hem än tidigare. Anställningstryggheten är generellt lägre i USA och perioderna med arbetslöshetsersättning kortare än i Sverige. Amerikanerna är därför sannolikt snabbare på att söka sig till jobb längre ifrån hemmen.

Samtidigt finns det även tecken på att distansarbetets utbredning fått effekter på avstånden mellan hem och arbete i Sverige. Bland annat har det skett en utflyttning från Stockholm i pandemins spår.⁵

I detta avsnitt går vi igenom hur avståndet mellan hem och arbetsplats förändrats sedan 2019, det vill säga innan pandemin och den explosionsartade ökningen av distansarbetet. I Sveriges Ingenjörers medlemsregister finns uppgifter om postnummer för medlemmarnas hemadresser och arbetsplatser. Vi kan därför från år till år följa om avstånden mellan hem och arbetsplatser ökat.

Just ingenjörer är en intressant grupp att följa när det gäller effekterna av distansarbetet. Över 70 procent av ingenjörerna arbetar åtminstone delar av veckan på distans och nästan 40 procent arbetar minst halva tiden på distans.

Diagram 2. Distansarbetets utbredning bland ingenjörer

Källa: Sveriges Ingenjörers medlemspanel mars 2024

⁴ [230529 Deltid blir heltid för allt fler kvinnor \(sverigesingenjorer.se\)](#)

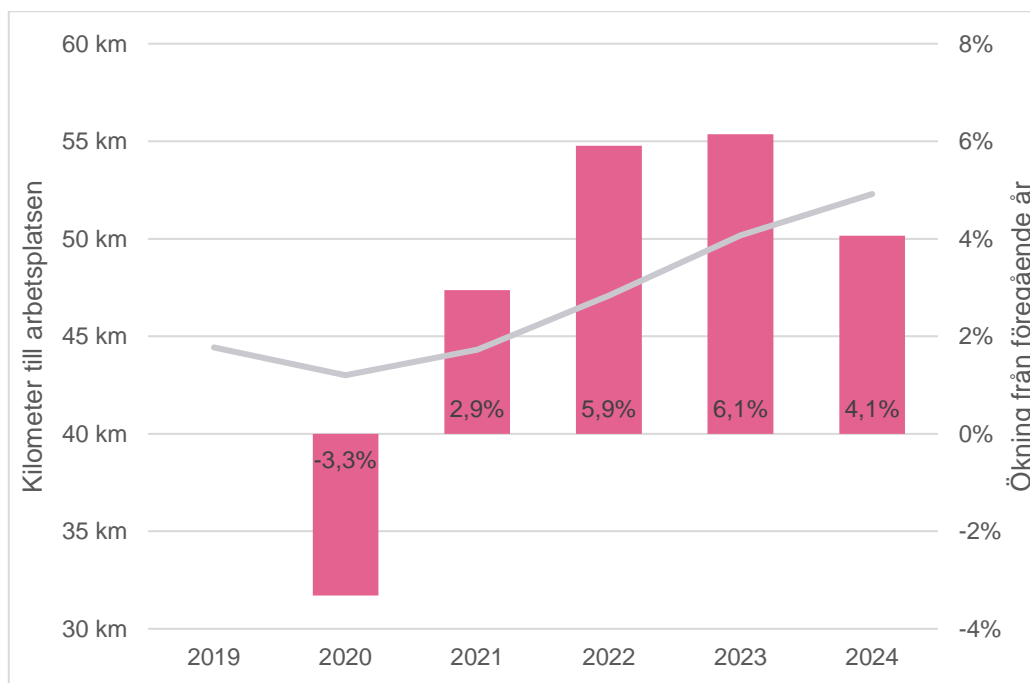
⁵ [Hemmajobb under coronapandemin ledde till flytt från Stockholm | SvD](#)

Denna undersökning studerar enbart ingenjörer, men det som gäller för den gruppen gäller sannolikt även för många andra yrkesgrupper. Även om det finns yrkesgrupper vars arbetsuppgifter är platsbundna som till exempel vård- och servicepersonal är distansarbetet utbredd på hela den svenska arbetsmarknaden. Enligt uppgifter från SCB:s arbetskraftsundersökningar arbetar omkring 40 procent av alla sysselsatta regelbundet på distans.

I vår undersökning har vi studerat samtliga yrkesverksamma medlemmar där vi har uppgifter om postnummer för både hemmet och arbetsplatsen. Totalt rör det sig om över 100 000 uppgifter för varje år mellan 2019 och 2024.

Sammanställningen visar tydligt att avståndet mellan ingenjörernas bostäder och arbetsplatser ökat markant de senaste åren. Totalt har det genomsnittliga avståndet ökat med över 20 procent, eller närmare en mil i avstånd.

Diagram 3. Det ökade avståndet till arbetet

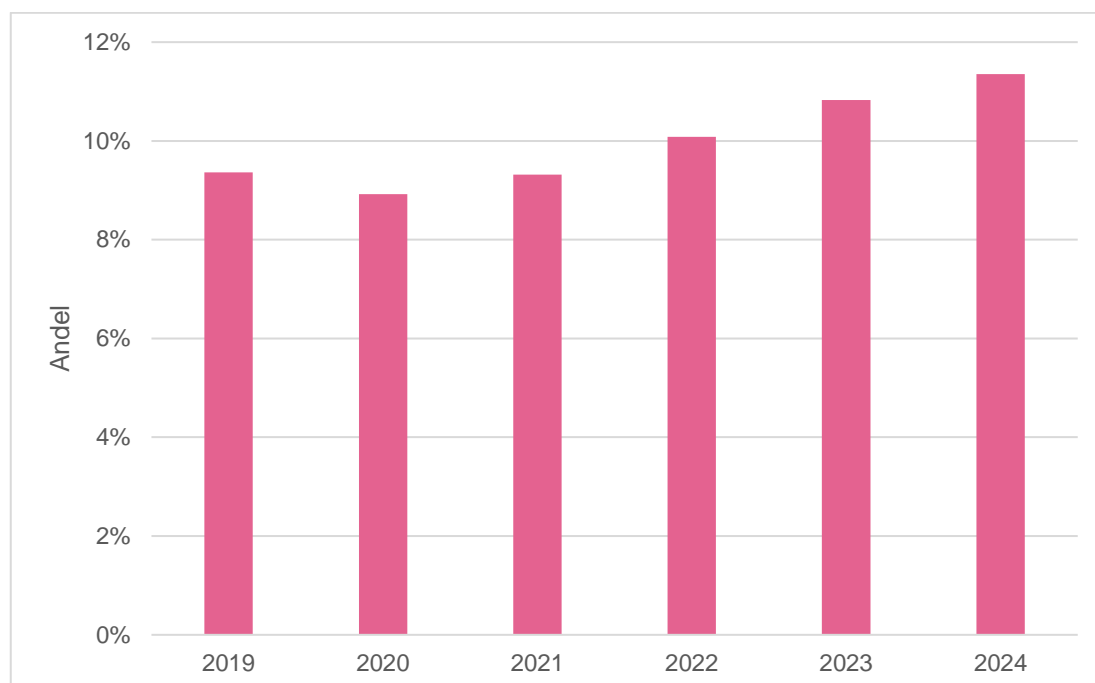
Källa: Beräkningar från Sveriges Ingenjörers medlemsregister

Det genomsnittliga avståndet sjönk mellan 2019 och 2020. Adressuppgifterna är hämtade från mars varje år och även om pandemin inleddes under början av 2020 var det få som i början av pandemin uppfattade att distansarbetet skulle bli bestående i många yrken. Därför är det inte förvånande att avståndet mellan bostad och arbetsplats inte började öka kraftigt under pandemins inledning.

Numera har drygt 11 procent av ingenjörerna mer än 10 mil till den arbetsplats som arbetsgivaren tillhandahåller. Det är en ökning med två procentenheter sedan 2021. Det

innebär att på bara tre år har antalet ingenjörer som bor mer än 10 mil från arbetsplatsen ökat med mer än 4 000 personer.⁶

Diagram 4. Ingenjörer med över 10 mil till arbetet

Källa: Beräkningar från Sveriges Ingenjörers medlemsregister

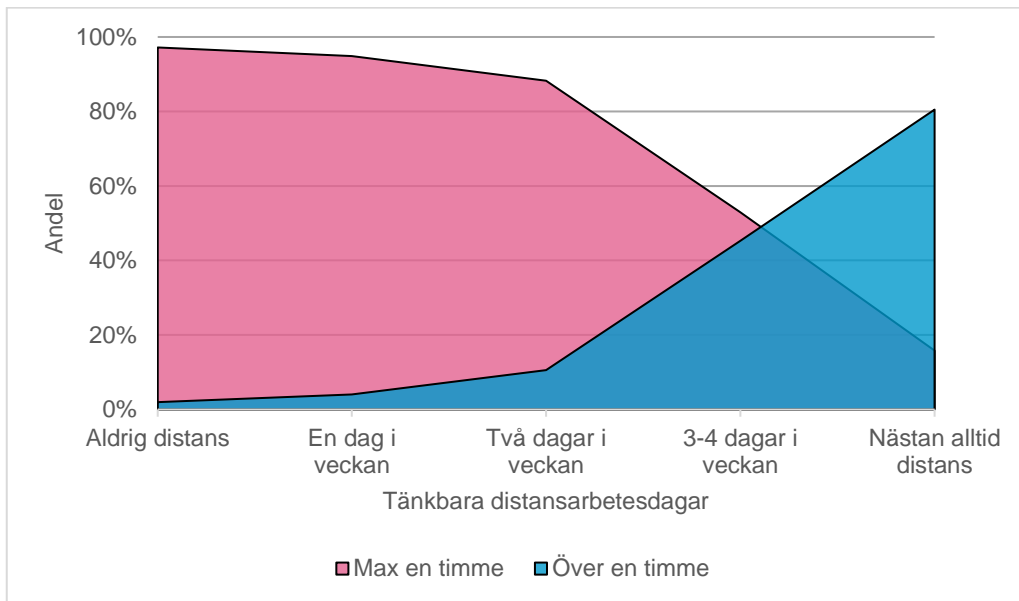
Från diagrammen ovan kan vi tydligt se att ingenjörernas avstånd till arbetsplatsen ökat markant de senaste åren. Men det är också tydligt att utvecklingen än så länge inte är lika dramatisk som i USA. Där hade avståndet till arbetsplatserna nästan tredubblats i den undersökta gruppen medan ökningen i Sverige ligger på cirka 20 procent.

Som tidigare nämnts slår förändringar på arbetsmarknaden ofta igenom snabbare i USA än i Sverige. Anställningstryggheten är större i Sverige och trygghetssystemen är inte lika utbyggda i USA. Det innebär att amerikanerna snabbare tvingas leta efter jobb längre ifrån sina hem.

Men det finns ändå mycket som talar för att utvecklingen i Sverige kommer att fortsätta och att vi kommer närma oss en liknande utveckling som i USA. I en undersökning i Sveriges Ingenjörers medlemspanel som genomfördes i mars 2024 och som besvarades av cirka 1 300 ingenjörer tillfrågades medlemmarna om hur lång restid till arbetsgivarens arbetsplats de skulle acceptera vid olika grader av distansarbete.

Diagram 5. Accepterad pendlingstid

⁶ I vår databas har vi uppgifter om postnummer för både hemadress och arbetsplats för drygt 100 000 ingenjörer. Totalt finns det drygt 200 000 sysselsatta ingenjörer. Det innebär att två procentenheter motsvarar drygt 4 000 personer.

Källa: Sveriges Ingenjörers medlemspanel mars 2024

Diagrammet ovan visar att det är ytterst få som skulle ta ett jobb med en restid till arbetsplatsen som överstiger en timme om det inte fanns möjligheter till distansarbete. Med ökade möjligheter till distansarbete ökar villigheten att ta ett jobb med över en timmes resväg till arbetsgivarens arbetsplats. Skärningspunkten går när distansarbete tillåts 3–4 dagar i veckan. Då är omkring hälften av ingenjörerna beredda att ha längre än en timmes resväg till arbetsplatsen.

Konsekvenser av att bostäder och arbetsplatser separeras

När fler börjar arbeta mer hemifrån får det effekter på hur våra städer och samhällen utvecklas. En studie på effekterna av ökat hemarbete i Los Angeles metropol identifierar tre huvudsakliga effekter: 1) Arbetsgivarna (de teoretiska arbetsplatserna) flyttar till stadskärnorna, 2) trafikstockningen sjunker och 3) de genomsnittliga fastighetspriserna faller i centrum men ökar i stadsperiferin⁷. Givet resultaten i den här rapporten kan vi vänta oss en liknande utveckling i Sverige. Det kommer att ha en betydande effekt på hur våra städer och samhällen är strukturerade. Det finns många delar av vårt samhälle som bygger på att arbetsplatserna ligger i nära anslutning till bostäderna.

I detta avsnitt går vi igenom ett antal områden där vi kan förvänta oss stora förändringar. Dagens stora regionala skillnader i bostadspriser och löner kommer troligen att minska. En betydande del av den regionala och lokala planeringen bygger på arbetsmarknadsregioner men för stora delar av befolkningen får pendlingsavstånd, och därmed dessa arbetsmarknadsregioner, allt mindre betydelse. Vi bör också kunna se betydande effekter på jämställdheten mellan kvinnor och män. Deltidsarbetet kan nämligen minska som följd av att fler kvinnor genom distansarbete kan ha en arbetsplats längre från hemmet. Det finns också lagar och regler som måste ses över när avståndet till arbetsplatserna ökar.

Fastighetspriserna kan påverkas

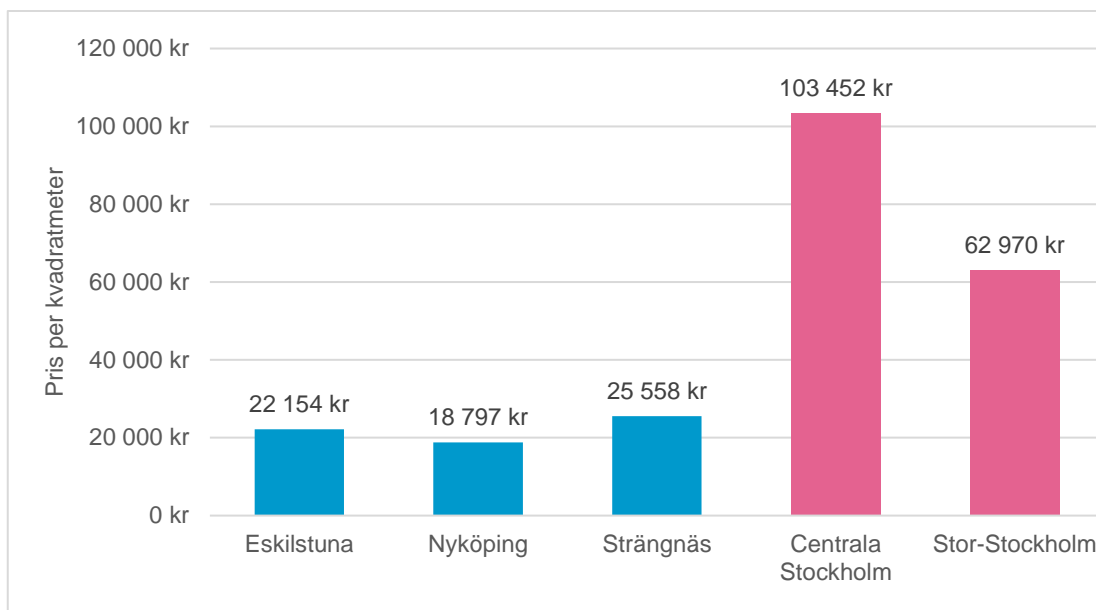
Flera studier av distansarbetets genomslag under pandemin har funnit att ökat distansarbete har en effekt på priset på fastigheter, inte minst bostäder. Det har i vissa kretsar kommit att benämnas munkeffekten (eng: donut-effect), för att signalera en urholkning av stadskärnorna till förmån för perifera områden⁸.

Precis som i andra länder finns det i Sverige stora skillnader i bostadspriser beroende på hur nära stadskärnan du bor. En illustration av detta i Stockholmsområdet visas nedan, med tre slumpmässigt utvalda tätorter på ungefär en timmes bilresa från Stockholm som jämförelse.

⁷ Delventhal, Matthew J.; Kwon, Eunjee; Parkhomenko, Andrii (2023) JUE Insight: How do cities change when we work from home? Journal of Urban Economics 127, pp. 1-20

⁸ Ramani, Arjun and Bloom, Nicholas (2022) The Donut Effect of Covid-19 on Cities, NBER Working Paper 8876

Diagram 6. Bostadspriser (bostadsrätt)

Källa: Svensk mäklarstatistik (priser februari 2024)

Som diagrammet ovan visar kostar det mellan fyra och sex gånger mer per kvadratmeter i centrala Stockholm än i jämförelseorterna. Skillnaden är inte i närheten lika stor jämfört med Stor-Stockholm.

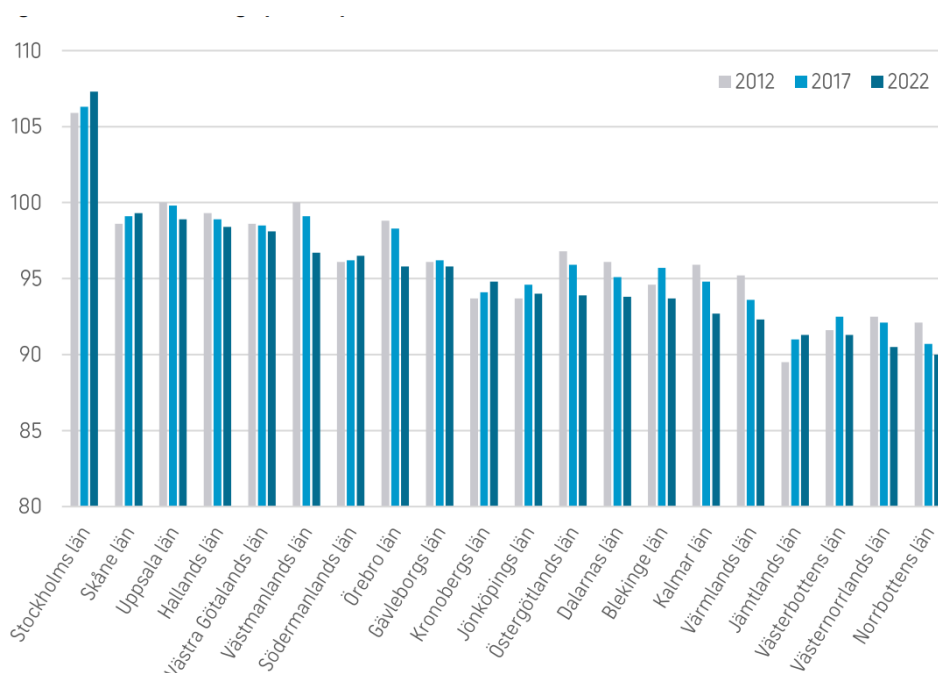
Jämförelsen mellan Stor-Stockholm och de andra tätorterna Eskilstuna, Nyköping och Strängnäs blir särskilt intressant i sammanhanget. De flesta invånarna i Stor-Stockholm bor inom vad som i dag är ett standardavstånd till arbetet enligt undersökningen i den här rapporten. De utvalda tätorterna ligger inom vad som har blivit ett acceptabelt pendlingsavstånd för väldigt många – givet att det finns goda möjligheter till distansarbete. I tätorterna finns också tillgång till en adekvat samhällsservice, som vårdcentraler, matbutiker, caféer och restauranger.

I och med att viss närvaro på jobbet är både önskvärd och oftast nödvändig, samt att serviceutbudet i många fall är större i storstäderna kommer priserna inte att helt planas ut. Men om fler är villiga att pendla längre kommer det på sikt innebära mindre prisskillnader i landet och en svagare koppling mellan arbetstillfällenas och bostädernas placering.

Utjämnning av regionala löneskillnader

Under lång tid har Sverige haft stora regionala löneskillnader. Läget för ingenjörerna är inget undantag. När hänsyn tas till utbildningsnivå, befattning och ålder visar det sig att ingenjörer i Stockholm tjänar cirka 20 procent mer än ingenjörer med liknande roller i Västernorrland och Norrbotten.

Diagram 7. Regionala löneskillnader bland ingenjörer

Källa: Sveriges Ingenjörers löneenkät

Hur kommer det sig då att dessa regionala löneskillnader består år efter år? Varför stannar till exempel en ingenjör i Västerbotten på sin arbetsplats när hen har goda chanser att få ett liknande jobb i Stockholm med en lön som är mellan 10 000 och 15 000 kronor högre per månad?

Orsaken är att det är få som flyttar till jobb i Sverige. En studie som sträckte sig mellan 2004 och 2017 visade att i genomsnitt var det bara en procent av alla sysselsatta som årligen flyttade till en annan arbetsmarknadsregion⁹. Bland personer som nyligen blivit arbetslösa var benägenheten att flytta högre (mellan 2 och 3 procent). Den högre flyttbenägenheten bland arbetslösa gällde däremot inte dem som hade hemmavarande barn.

Här finns den stora svårigheten med att flytta till jobb. Det har traditionellt inneburit att barnen till exempel ska byta skola och för den som har en make/maka/sambo gäller det också att den kan hitta ett bra jobb på den nya orten.

I exemplet med ingenjören från Västerbotten som funderar på att skaffa jobb i Stockholm tillkommer också att bostadspriserna skiljer sig markant. Löneförhöjningen kan snabbt ätas upp av ökade bostadspriser.

⁹ Andersson och Håkansson, Stanna eller flytta – hur viktigt är ett jobb? Ekonomisk debatt 2020

Men de stora regionala löneskillnaderna kommer troligen luckras upp på den platsberoende arbetsmarknad som nu växer fram. Som redovisats tidigare arbetar nära 40 procent av ingenjörer minst halvtid på distans och 8 procent av dem arbetar nästan hela tiden på distans. För den senare gruppen är det helt oväsentligt var arbetsplatsen är lokaliserad.

Drivkrafterna för det lokala näringslivsarbetet förändras

Kommunernas och regionernas huvudsakliga inkomstkällor är skatter på inkomst. För att säkerställa en långsiktig finansiering av exempelvis skola, sjuk- och äldreomsorg krävs alltså att invånarna har tillgång till arbeten. På Sveriges kommuner och regioners (SKR) hemsida slås fast att "[ett] livskraftigt näringsliv som erbjuder människor arbetstillfällen och lägger grunden för skatteintäkter är av avgörande betydelse för att skapa attraktiva och hållbara kommuner och regioner".¹⁰

Flera kommuner som marknadsför sig själva som näringslivsvänliga är i dag inte neder i sina arbetsmarknadsregioner. I Svenskt Näringslivs årliga kommunala näringslivsranking utgjordes topp fem av Vårgårda kommun, Danderyd kommun, Solna kommun, Staffanstorps kommun och Höganäs kommun. Endast en av dessa är "centralort" i sin arbetsmarknadsregion – Solna, som utgör den mindre delen av arbetsmarknadsregionen Stockholm-Solna.

Att erbjuda ett gott företagsklimat är ändå viktigt för kommunerna då det – som SKR skriver – lägger grunden en god finansiering av den kommunala servicen. Det har historiskt funnits ett starkt samband mellan att erbjuda arbetstillfällen i kommunen och att ha en hög andel av befolkningen som arbetar. Men om arbetstagare accepterar längre pendlingsstider och arbetstillfällena dras centralare i arbetsmarknadsregionerna försvagas sambandet.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar finansiering kan flera kommuner behöva prioritera annorlunda. Under pandemin till exempel – när hemarbetet var särskilt utbrett – ökade efterfrågan på parkyta i bostadsområdena.¹¹ För att locka en arbetsför befolkning kan tillgång till grönområden komma att värderas högre än tillgång till kontorsyta. Låga bostadspriser och god samhällsservice, såsom tillgång och närhet till vårdcentraler, förskola, skola och matbutiker kan bli viktigare för kommuners inflyttning än närvaron av stora lokala arbetsgivare eller omedelbar närhet till en storstad.

Högre utbildning

I Sverige finns det högre utbildning i samtliga regioner. När lärosätena etablerades i hela landet var det med det uttalade syftet att underlätta den regionala kompetensförsörjningen.

I dag finns det flera exempel – särskilt på nyare lärosäten – på en tydlig koppling mellan universiteten och högskolornas utbildningsutbud och det närliggande näringslivet. Exempelvis erbjuder Högskolan Väst i Trollhättan dels ett yrkeshögskoleprogram i elkraftsteknik och ett högskoleingenjörsprogram inriktat mot elkraft. En av kommunens största arbetsgivare är Vattenfall. Mälardalens universitet i Västerås erbjuder ett särskilt

¹⁰ <https://skr.se/skr/naringslivarbetedigitalisering/naringslivforetagsklimat.348.html>

¹¹ Geng (Christina) Dehui; Innes, John; Wu, Wanli; Wang, Guangyu (2020) Impacts of COVID-19 pandemic on urban park visitation: a global analysis. *Journal of Forestry Research* (32), pp. 553-567

civilingenjörprogram i energisystem som är ett samarbete mellan lärosätet och en rad stora företag med närvaro i kommunen, som Hitachi, Westinghouse och Alstrom.

När personer är beredda att pendla längre men färre dagar i veckan till arbetet kan det innebära att intresset för och utbudet av näringslivsanpassade utbildningar förändras. Trollhättan ligger inom en knapp timmes bilväg från Göteborg medan Västerås ligger en dryg timme från Stockholm. När personer i exempelvis Trollhättan och Västerås är mer villiga att pendla längre kommer eventuellt intresset för att läsa för platsspecifika utbildningar minska. Samtidigt minskar näringslivets behov av att erbjuda anpassade utbildningar i närområdet när det potentiella rekryteringsområdet blir större.

Lagar och regler utmanas

Det finns exempel på lagar och regler som är grundade på att vi behöver bo nära våra arbetsplatser. Med det snabbt ökande avståndet till arbetsplatserna behöver dessa regelverk ses över.

Regler för a-kassan

Ökade möjligheter att ta arbeten längre från bostaden kan också ha effekter på regelverket för a-kassan. I dag behöver den som har a-kassa och bedöms ha goda chanser att hitta arbete i sitt närområde inte geografiskt bredda sin sökning förrän efter två månader utan arbete. Det finns goda skäl till regelverket. Att tvinga människor att flytta från sin bostad när det ändå finns möjligheter att hitta ett arbete i hemorten är väl hårt. Det finns heller inget som hindrar arbetssökande att direkt söka arbeten över hela landet.

Samtidigt finns det skäl att överväga om inte de yrkesgrupper som kan jobba på distans ska söka jobb över hela landet redan i början av arbetslöshetsperioden. Det finns många studier som visat att möjligheterna till att få ett jobb minskar med långa arbetslöshetsperioder. Arbetsförmedlingen bör åtminstone i sina kontakter inte bidra till att begränsa det geografiska sökområdet.

Reseavdrag

En illustration av hur snabbt utvecklingen har gått är vad gäller regelverket kring reseavdragen för resor till och från arbetet. År 2022 klubbades i Riksdagen ett nytt reseavdrag som skulle gälla från 1 januari 2023. Förslaget skulle bland annat ha infört en maxgräns på 120 kilometer för resor till och från arbetet.

Precis innan lagstiftningen skulle införas fattade Riksdagen ett nytt beslut som rev upp det nya systemet. I stället behölls det existerande systemet, med vissa justeringar. Det är alltså det systemet som gäller idag.

Även om lagstiftningen i slutändan inte ändrades nämnvärt visar det hur lagstiftarna har behövt anpassa sig till en ny verklighet vad gäller anställdas avstånd till arbetsplatsen. När utredningen som lagstiftningen baserades på presenterades år 2019 ansågs 120 kilometer generellt vara ett realistiskt pendlingsavstånd. År 2024 har mer än vart tionde ingenjör mer än 12 mil till arbetsplatsen, enligt vårt datamaterial.

Det nuvarande systemet innehåller ingen maxgräns och är därför mer anpassat till längre pendlingsavstånd än det system som aldrig infördes. Däremot kan det finnas all anledning för Regeringen att generellt se över reglerna för rese- och omkostnadsavdrag kopplade till arbetet. Skatteavdragen ska tydligt främja anställdas möjligheter att ta arbeten, även när pendlingtoleransen har ökat.

Den nordiska arbetsmarknaden integreras

När arbetstagarna är mer benägna att ta arbeten längre från hemmet innebär det i vissa delar av Sverige att arbetsmöjligheter i andra länder öppnar upp sig. Det är särskilt påtagligt i en av Sveriges stora arbetsmarknadsregioner, Malmö-Lund-området. Redan i dag lockar ett betydligt högre löneläge i Danmark bort många ingenjörer från västra Skåne till den danska huvudstaden. En betydande del väljer att pendla över Öresund men många väljer också att lämna Sverige helt och hållet, för löner som efter skatt är uppemot 50 procent högre än i Sverige.

Den danska arbetsmarknadens attraktionskraft ökar när en längre pendlingstid accepteras. Pendlingstiden med kollektivtrafik från Malmö centralstation till danska läkemedelsjätten Novo Nordisks huvudkontor är ungefär en och en halv timme, lika långt som till ingenjörstunga tillverkningsföretaget Velux. Till danska teknikonsultföretaget Cowi är det en timme och tio minuter. Faktum är att de flesta ingenjörstunga danska arbetsgivarna i Köpenhamnsområdet nås på över en timme men under två timmar från en rad västskånska kommuner. I de kommuner med under två timmars resväg till exempelvis Novo Nordisk bor drygt 8 procent av Sveriges totala sysselsatta arbetskraft.

Det kan även leda till lägre skatteintäkter. Genom det nordiska skatteavtalet betalar en arbetstagarare skatt i det landet där den arbetar, inte där den bor. Det innebär att de västskånska kommunerna riskerar att förlora betydande skatteintäkter om fler väljer den danska arbetsmarknaden framför den svenska.

Regional planering

En stor del av planeringen och analysen kring den regionala utvecklingen bygger på att Sverige delas in i olika arbetsmarknadsområden. SCB delar in Sverige i 67 lokala arbetsmarknadsområden. Områdena har definierats beroende på pendlingsmönster och områdena beskrivs som "relativt oberoende av omvärlden med avseende på utbud och efterfrågan av arbetskraft".¹²

Tillväxtverket tar fram en liknande indelning där 60 funktionella analysregioner definieras. Indelningarna används som underlag för att kunna planera byggande, kommunikationer och att analysera arbetsmarknaden. I Tillväxtanalys metodbeskrivning för den senaste indelningen av funktionella arbetsmarknadsregioner skriver de att "uppdelningen av geografin är i många fall nödvändig för att den ska bli hanterbar för att exempelvis planera, studera, styra eller förädla".¹³

Den stora frågan blir nu hur relevanta dessa arbetsmarknadsregioner blir som underlag för beslut i framtiden. I ett läge där 1,8 miljoner svenskar arbetar åtminstone delvis på distans och 400 000 av dem gör det mer än hälften av tiden är det svårt att se vissa regioners efterfrågan och utbud av arbetskraft som oberoende av omvärlden.

¹² [Lokala arbetsmarknader \(LA\) \(scb.se\)](http://Lokala%20arbetsmarknader%20(LA)%20(scb.se))

¹³ [FA-regioner \(tillvaxtverket.se\)](http://FA-regioner%20(tillvaxtverket.se))

Jämställdhet

Det finns flera som har varnat för att utbredningen av distansarbetet kan bli en kvinnofälla.¹⁴ Orsaken är att det finns undersökningar som visar att kvinnor vill arbeta hemifrån i större utsträckning än män och att det finns risk att de som arbetar på distans inte syns lika bra som de som är på arbetsplatsen, vilket kan ge effekter på löneutvecklingen.

Risken för en sämre utveckling finns, men det finns ändå mycket som talar för att den sammantagna effekten av distansarbetet blir att jämställdheten mellan kvinnor och män ökar.

Ett exempel är att Sveriges Ingenjörer kunde visa att kvinnors deltidsarbete minskat rekordsnabbt i takt med att distansarbetet ökat.¹⁵ De förbättrade möjligheterna att kombinera arbetsliv och privatliv har gjort att många kvinnor kunnat öka sin arbetstid. Detta ger stora inkomsteffekter. En ingenjör med en månadslön på 45 000 kronor skulle direkt få ut 8 000 kronor mer i månaden om den gick från 75 procents tjänstgöring till heltid. Dessutom förbättras den framtida pensionen avsevärt av att arbeta heltid.

En annan positiv effekt av distansarbetet är just det som undersöks i denna rapport, att avståndet till arbetsplatserna ökar. Ju fler arbetsgivare en person har att välja på desto större är chanserna att få välbetalda jobb och högre löneökningar. En studie från Medlingsinstitutet som publicerades 2019¹⁶ visade att det fanns ett samband mellan längre pendling och högre lön. Det visade sig också att männens genomsnittliga pendlingsavstånd var mer än 20 procent längre än kvinnornas. Inom de yrken där distansarbete är vanligt bör denna skillnad kunna minskas.

Samhällsomvälvande förändringar

Avslutningsvis är det viktigt att understryka att utvecklingen där arbetsplatsen och bostaden separeras allt längre ifrån varandra kan innebära samhällsomvälvande förändringar. De exempel som denna rapport har lyft fram är några nedslag. Men ännu större förändringar kan vara på intågande. Mycket av hela samhällets organisering och infrastruktur har länge byggts på principen att människor eftersträvar att bo nära sin arbetsplats. Det kraftigt ökade distansarbetet som är här för att stanna efter pandemin är nu på väg att omkullkasta den principen. Det kommer förändra vårt samhälle på många sätt.

¹⁴ Se till exempel [Hybridarbete en kvinnofälla – folk som jobbar hemma glöms bort | SvD](#)

¹⁵ [230529 Deltid blir heltid för allt fler kvinnor \(sverigesingenjorer.se\)](#)

¹⁶ Medlingsinstitutet 2019, Löneskillnader mellan kvinnor och män 2018 – Vad säger den officiella lönestatistiken?

Sveriges
Ingenjörer